

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Резван Оксани Олексіївни про дисертаційне дослідження
Серман Лесі Ігорівні

«Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутнього вчителя іноземних мов», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю
13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність проблеми дослідження є цілковито очевидною в контекстні перезавантаження мети і завдань, які стосуються підготовки фахівців у закладах вищої освіти. Множинність виборів у вчительській спільноті, обумовлена високим рівнем їхньої конкуренції, позначилась на суспільній потребі вчителя, не лише компетентного у своїй професії, але й позитивного щодо перетворень, приємного зовнішньо, зі сформованим умінням приязного спілкування, самопрезентації. Відповідно, змістове наповнення такої підготовки здійснюється впродовж навчання у закладах вищої освіти, які повинні реагувати на потреби й виклики часу та робити акценти на їх значущості в утвердженні особистості майбутніх педагогів. У цьому контексті дисертаційне дослідження є актуальним і сконцентровується на ключовому понятті підготовки вчителя – професійному іміджеві. Наведене вище спричиняє вирішення проблемного поля, що охоплює його зміст, структуру й логіку викладу дослідницьких результатів, наукознавчі складники яких сформульовано чітко й доказово.

Зміст дисертації вміщений у трьох розділах, висновках до розділів, висновках, списку використаних джерел (274 найменування, з яких 16 – іноземною мовою найменування), додатках. Загальний обсяг рукопису – 227 сторінок, що повною мірою відповідає вимогам до такого виду наукової роботи.

Наукова новизна дисертації, що виявляється у оновленні змісту поняття «професійний імідж», вносить сучасні акценти у зміст підготовки майбутніх фахівців з іноземної мови. Рефлексивно-оцінний аналіз спеціальної літератури з

теми дослідження, контент-аналіз досвіду вчителів-практиків, власне експериментальне дослідження спонукало здобувачку до авторського розуміння означеного концепту, де професійний імідж майбутнього вчителя іноземної мови формується в процесі міжособистісного спілкування й сприймається з позиції оцінювання професійних навичок і лінгвістичних умінь. Основні акценти формування професійного іміджу майбутнього вчителя іноземних мов здобувачка вбачає у двох площинах (векторах): набуття професійних й особистісних компетенцій, що виявляються у позиційно- ситуативних ролях суб'єктивної взаємодії, комунікативному процесі та професійній самоактуалізації особистості фахівця, його цілісного сприйняття себе та своїх здатностей на шляху до самореалізації. Доказово, такий матеріал представлено на сторінках розділу 1, п.1.1., підсилюється міждисциплінарним контекстом та дотичним до поняття «імідж» у тлумаченнях вітчизняних та зарубіжних учених напрямом «іміджевологія», який набирає особливої значущості у професійній педагогіці.

Позитивно оцінюємо розроблену здобувачкою компоненто-критеріальну структуру, яка ґрунтуються на функціях підготовки фахівців у галузі філології, їх ранжуванню в системі фахової підготовки з урахуванням навчальної, організаційної та процесуальної складових. Такими компонентами з формування професійного іміджу обрано: індивідуально-мотиваційний (об'єднує природні, особистісні характеристики вчителя, мотивацію до самореалізації та самопрезентації); комунікативно-інтерактивний (об'єднує інтелектуальну активність, лінгводидактичну компетентність, саморегуляцію, міжкультурну комунікацію, культуру спілкування та мовлення); професійно-статусний (виявляється у алгоритмах дій і способів поведінки особистості, соціальному запиті та значущості престижу професії, професійній компетентності). Розгорнено і системно такий матеріал представлено здобувачкою у пп.1.2 та 1.3 розділу 1 «Професійний імідж майбутнього вчителя іноземної мови як педагогічна проблема».

Компонентно-критеріальна структура та визначені здобувачкою суперечності, які акцентують увагу на недостатньо повному представленні досліджуваної якості у змісті підготовки вчителя іноземної мови, стали передумовою до визначення й обґрунтування педагогічних умов, які, на наш погляд, є логічними, доказовими, і такими, що вказують на важливі ризики в підготовці майбутніх учителів, в організації освітнього процесу закладів вищої освіти, оскільки з боку педагогів недостатньо уваги приділяється формуванню іміджу під час викладання предметів психолого-педагогічного циклу. Підтримуємо дисерантку у визначені педагогічних умов формування професійного іміджу майбутнього вчителя іноземних мов: створення іміджевоформувального освітнього середовища для позитивного, мотиваційно-ціннісного ставлення до процесу формування професійного іміджу з метою поглиблених механізмів Я-образу; вдосконалення змісту лінгвопедагогічної підготовки студентів для розвитку професійних якостей майбутнього вчителя іноземної мови, що сприяє оптимальну поєднанню різних технологій навчання для забезпечення ефективного цілеспрямованого розвитку всіх компонентів професійного іміджу майбутнього вчителя іноземної мови; створення педагогічного інструментарію для реалізації самоосвітньої діяльності та само презентації.

Доцільно наголосити на їх взаємоузгодженості та взаємообумовленості, що складає цілісне уявлення про організацію експерименту й добір технологічного й процесуального інструментарію, який комплексно забезпечує процес формування професійного іміджу майбутнього вчителя іноземних мов. Поділяємо позицію Лесі Серман, що моделювання педагогічних умов потребує застосування спеціальних методів, способів та прийомів, які всеосяжно впливатимуть на всі компоненти навчального процесу, розвивають творчу ініціативу, продуктивне мислення, здатність до інтенсивного включення майбутнього фахівця в активну пізнавальну діяльність упродовж життя.

В якості формувальних впливів розроблено та впроваджено в систему

підготовки майбутніх вчителів іноземних мов спецпрактикум «Технологія підготовки майбутніх вчителів іноземних мов спецпрактикум «Технологія формування іміджу вчителя іноземної мови» та методичні рекомендації «Формування професійного іміджу майбутнього вчителя: технологічне забезпечення». Їх зміст забезпечують – навчальна програма та розроблені комплекси занять (лекції, практичні та семінарські), які носять інноваційно-рефлексивний характер (комунікативна методика «Win-Win», робота в команді; творчі об'єднання за інтересами; психолого-педагогічні тренінги; студентські студії, вебінари, оф-лайн та он-лайн конференції).

Реалізація педагогічних умов відображені у розробленій здобувачкою структурно-процесуальній моделі, яка включає три блоки: інформаційний, когнітивний, аксіологічний. Зміст блокової підготовки передбачає урахування методологічних принципів, які сприяють розвитку і саморозвитку майбутнього вчителя іноземних мов у системі фахової підготовки та спрямовані на проєктування структурно-процесуальної моделі поетапного формування його професійного іміджу, що характеризується динамічністю й варіюється залежно від конкретної навчально-виховної й соціальної ситуації. Не викликає заперечень представлений у моделі методичний комплекс, спрямований на кінцевий результат – формування професійного іміджу майбутнього учителя іноземних мов через особистісні та індивідуальні якості – професійне мислення (подолання стереотипів як до себе, так і до складних ситуацій професійно-педагогічній діяльності); емоційний інтелект (адекватна самооцінка, асертивність, емпатія, співчуття, відкритість, толерантність, саморегуляція і регуляція емоційними станами); конструктивна «Я-Концепція». Технологічним забезпеченням формування професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов обрано активні методи і прийоми: релаксаційні та психокорекційні вправи, есе, проблемні лекції, рольові та ділові ігри, ситуації з рефлексією.

Зміст третього розділу «Експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов у процесі формування професійного іміджу» складає картину про здійснення здобувачкою педагогічного експерименту, завдання

якого полягало в аналізі сформованості визначених здобувачкою компонентів, їх критеріїв та показників, за якими можливе констатування рівневої диференціації професійного іміджу майбутнього вчителя іноземних мов у реальних умовах. Базу дослідження склали 346 респондентів, вчителі-практики та експерти, які були розподілені за двома групами – експериментальною та контрольною. Пілотне дослідження відбувалось через авторське опитування рефлексивного характеру («чи усвідомлюєте Ви себе стороннім поглядом», «чи готові Ви до змін» тощо). До зазначеного додамо, що в нагромадженні наукових уявлень про досліджуваний феномен здобувачка досить вдало, як нам видається, послуговується методами кореляційного аналізу задля встановлення відповідних взаємозв'язків між структурними компонентами. Тому не підлягає сумніву встановлена дослідницею динаміка сформованості рівнів на початковому й прикінцевому етапах експерименту.

Таким чином, здобуті наукові результати, що виносяться на захист, є особистим досягненням здобувача. Вони оприлюднювались на науково-практичних конференціях різного рівня в рамках України та близького зарубіжжя. Авторські публікації (14 – із них шість статей у наукових фахових виданнях України, 1 стаття у науковому зарубіжному виданні, одна публікація апробаційного характеру; чотири – додатково висвітлюють результати дослідження) з достатньою повнотою відображають основні результати дослідження.

Наведене вище дає підстави стверджувати про загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи. Незважаючи на переваги дисертаційного дослідження, доцільно вказати на окремі зауваження, побажання та рекомендації.

1. Уважаємо, що підрозділи 1.3 та 2.1. правильно було б об'єднати в один, оскільки у них висвітлюється загальне питання – компонентно-структурних аналіз іміджу викладача іноземної мови.

2. Зважаючи на те, що підготовка майбутнього вчителя іноземних мов спрямована на міжнародний вектор уніфікування, то, доцільно було б у п.2.1 бодай тезово вказати на особливості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов (зокрема іміджевальної) в англомовних, німецькомовних країнах, що надало роботі більшої актуальності й вказало на мультикультурну значущість окресленої проблеми.

2. Маємо намір зауважити, що експеримент набув би більшої вагомості, якби дисерантка представила реалізацію означених педагогічних умов не лише способом уведення у навчальний процес підготовки майбутніх учителів іноземних мов спецпрактикуму, але через оновлення змісту викладання окремих психолого-педагогічних та фахових дисциплін.

3. Структурно-процесуальна модель, презентована в другому розділі (п.2.2), потребує більшої деталізації в частині процесуального забезпечення, зокрема у представленні відповідності методів та способів формування компонентів професійної іміджу майбутніх учителів іноземних мов. Вважаємо, що схематичне представлення моделі доцільно було представити не лише в дисертації, але й в авторефераті, що надало б цілісного й логічного сприйняття наукової роботи.

4. Зауважуємо про недостатньо представлений кількісно-якісний аналіз результатів експерименту. Незважаючи на досить широку вибірку учасників експерименту, логічно описану процедуру дослідження та психодіагностичний інструментарій, здобувачці, на наш погляд, доцільно було б показати, які з компонентів та їх критеріїв для майбутніх учителів іноземних мов є первинними (значущими), а які вторинними.

5. Вважаємо, що представлений здобувачкою список джерел іноземною мовою, міг би бути значно ширшим з огляду на обрану проблематику.

Викладені побажання та зауваження не є концептуальними і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи, яка є самостійним завершеним дослідженням і вносить елементи новизни в теорію та практику професійної підготовки.

7

Відтак дисертаційне дослідження Серман Л.І. «Педагогічні умови формування професійного іміджу майбутніх учителів іноземних мов» має теоретичне і практичне значення і заслуговує на позитивну оцінку. Рукопис дисертації і автореферат оформлені відповідно вимог дисертації, справляють позитивне враження глибиною теоретичного аналізу й обґрунтованістю категоріального апарату, вірогідністю отриманих результатів, що відповідають вимогампп. 9, 11–14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 р. (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015 р. та № 1159 від 30.12.2015 р.), а його авторка, Леся Ігорівна Серман, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент –

доктор педагогічних наук, професор
завідувач кафедри мовної
підготовки, педагогіки і психології
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова

О.О.РЕЗВАН

Лідієве О.О. Реван заебідую)

Серман О.Б.